

Abrikostræer, bregner, ceder, cikorie og cypres: Litteraturen skal forbinde os til naturen igen

Forfatter, oversætter og antropolog Sofie Isager Ahl har skrevet en roman om naboplanter og nu oversat Mei-mei Berssenbrugges digtsamling 'Hallo, roserne', hvor planter fremstår som levende væsner i egen ret. Begge bøger er gode eksempler på litteraturens fornyede interesse for natur

Feature Mille Breyen Hauschildt Foto Anders Rye Skjoldjensen

Der er en helt enorm poesi i fotosyntesen!« Sådan siger forfatter, oversætter og antropolog Sofie Isager Ahl, da jeg møder hende foran væksthuset i Botanisk Have i læ fra nogle mindre drivhuse. Det er midt i maj, der dufter af ramsløg og nyslået græs, og vi skal tale om planter i litteratur.

For tiden virker der nemlig til at være stigende interesse for netop planter i samtidslitteraturen. Det ser vi bl.a. hos et forfatterskab som Nanna Storr-Hansens eller i Christian Yde Frostholms *Træmuseet*. Og samtidig reaktualiseres litteratur, der er optaget af planter: Vi læser den amerikanske forfatter Ursula K. Le Guin (1929-2018) og Inger Christensen (1935-2009) som aldrig før. Flere af Le Guins tekster er de seneste par år udkommet på dansk, og sidste år udkom en stor samling af Inger Christensens efterladte tekster. I Le Guins *Acaciefrøenes Forfatter* spekuleres der i, hvordan planternes kommunikation og kunst ser ud, og i Inger Christensens forfatterskab møder vi anemoner, græs, abrikostræer, bregner, cikorie, citrontræer, ceder og cypres.

Opblomstringen af interessen for planter trænger sig på i en tid, hvor den økologiske krise på mange måder tvinger os til at tænke vores forhold til naturen på nye måder. Et af de steder, der egner sig særligt godt til at gentænke naturforståelser, er litteraturen.

Og en af de bedste at tale med om dette emne er Sofie Isager Ahl. Hun forsker som antropolog i 'regenerativ landbrug' og 'økologisk følsomhed', men det er uden for forskningen, at hun er optaget af litteraturen som et sted, hvor grænserne mellem mennesker, planter og andre arter får lov at være mere flydende. Hun er selv forfatter til den skønlitterære bog *Naboplanter* fra 2018 og har for nyligt oversat den kinesisk-amerikanske forfatter Mei-mei Berssenbrugges digtsamling *Hallo, roserne* (2013) til dansk på Forlaget Virkeligt.

Ahl har ellers ikke altid interesseret sig for planter. Som barn kunne hun ikke forstå, hvorfor hendes mor brugte så meget tid på at nusse om planter i haven, eller hvorfor hendes søster blev botaniker og brugte al sin tid på at skære i planter og lave forsøg med dem. Først da hun under sit speciale var på feltarbejde hos nogle franske vinbønder, gik det op for hende, mens hun sad på hug mellem vinstokkene, at vinmarken ikke bare var en mark for vinstokke, men også en mark med et væld af andet liv. Og at det var alt dette andet liv, som egentlig udgjorde selve vinmarken.

»Det kan lyde mærkeligt, for det er en helt simpel erkendelse. Men det var en følelsesmæssig erkendelse af, at her var en sørens

masse liv, som jeg aldrig havde skænket en tanke før,« fortæller hun. »Det var et af de der øjeblikke, hvor verden af uransagelige årsager trænger ind i os på en ny måde og får os til at blive mindre, end vi troede, vi var, fordi verden omkring os bliver større.«

Det var med udgangspunkt i den oplevelse, at Sofie Isager Ahl skrev *Naboplanter*. Bogen tager afsæt i fænomenet 'naboplanter' som dækker over, at en plante kan bære stoffer eller egenskaber, der gør, at de kan være henholdsvis gode eller dårlige for hinanden. Bogen *Naboplanter* foregår bl.a. i naturvinbøndernes vinmarker, og er en poetiseren over de feltnoter, Ahl havde med sig hjem fra sit antropologiske feltarbejde.

»Vi er så vant til at tænke planter som baggrund, og derfor kan det være grænseoverskridende for os at tænke planter som sociale væsner. Det var blandt andet derfor, jeg følte et stærkt behov for at udtrykke mig litterært,« fortæller hun.

Koralrøde kronblade

Botanisk Have rummer en enorm samling af planter. Heriblandt arter som enten er truede eller udryddet uden for haven. Fra skrænten, hvor vi har sat os, kan man skimte nogle af de messingskilte, der pryder havens sjældne træer med deres latinske navne og oprindelsessted.

Sofie Isager Ahl hiver nogle af de bøger og tekster op af tasken, som hun har taget med i dagens anledning. En afhandling om naturfilosofien i Inger Christensens forfatterskab, et litterært svensk tidsskrift med temaet 'vækstsjælen' og så hendes egen oversættelse af Mei-mei Berssenbrugges *Hallo, roserne*, som for Ahl er et godt eksempel på et stykke litteratur, hvor planten ikke bare er et objekt i sproget, men noget levende på sine egne præmisser.

Mei-mei Berssenbrugge er født i Beijing i 1947 og skriver i dag fra New Mexicos landskaber i USA. *Hallo, roserne* arbejder ligesom Berssenbrugges andre værker i et spændingsfelt mellem videnskab og poesi. Det videnskabelige sprog, som hun bl.a. henter fra kvantefysikken, arkæologien eller biologien, blandes sammen med digterjagets umiddelbare sansninger og skaber den helt særlige tone, der er karakteristisk for Berssenbrugges poesi.

Det videnskabelige sprog sammenvæves netop med disse sansninger, når en »betydning ved synet af rosen forstærkes, fordi lys i mine cellers dna modtager lysfrekvenserne fra blomsten som et hologram«. Eller når digterjeget sætter sin »intention i forbindelse med en plantes biofotoner og fremkalder følelser som svar«.

»Der findes så utrolig mange smukke beskrivelser inden for botanikken, biologien

eller fysikken, som sjældent får lov at træde frem,« siger Sofie Isager Ahl. »Jeg synes, der er noget smukt i at gå til de videnskaber, der har beskæftiget sig mest indgående med planter, når du vil skrive om eller med dem. Hvad er en plante? Hvad er lys? Hvad er luft? Og hvad er fotosyntese?«

Hvis man tager helt elementære naturprocesser ud af en videnskabelig sammenhæng og bare fortæller dem langsomt og virkelig dvæler ved dem, så kan der ifølge Ahl være en helt utrolig poesi i dem.

»Det er præcis det, Berssenbrugge træder ind i, når hun tager videnskaber til sig og prøver at gøre deres sprog langsommere,« pointerer Sofie Isager Ahl og fremhæver et eksempel fra digtsamlingen:

»Frem fra en lille knop kommer et tæt-

“

Det er den her dobbelthed af både helt vild skrøbelighed og helt vild overlevelseskraft ved planterne, som er så smuk

Sofie Isager Ahl
Forfatter og oversætter

vævet bundt af babybløde koralrøde kronblade, fastholdt i en halvkugle, som af skålfornede hænder.«

»Dette kunne være en botanisk beskrivelse fra en bog, men her er det poesi,« siger hun.

Det naturvidenskabelige sprog har traditionelt set været bundet op på maskuline institutioner, og Berssenbrugge har da også udtalt i et interview, at det ikke kan adskilles fra en feministisk praksis at tage dette videnskabelige sprog på sig, udvide det og gøre det feminint, fortæller Ahl.

Beskrivelsen af verden

Det er ifølge Ahl karakteristisk for *Hallo,*

roserne, at alle livsformer tages alvorligt.

»I modsætning til traditionel naturpoesi, hvor planter ofte agerer baggrund, eller hvor planten skal spejle jegets indre sindstilstand eller være en metafor for, hvordan jeget føler, så er planterne i *Hallo, roserne* væsener i deres egen ret og ikke objekter, som digterjeget kan flytte rundt med i verden,« uddyber Ahl.

Naturen – og med den også planterne – har ifølge Ahl altid været interessant for forfattere og digtere; det er der som sådan ikke noget nyt ved. Men måden, man skriver om planter på, tager måske nye former disse år.

Hun forklarer: »I lyset af den økologiske krise, må vi tage rigtig mange af vores traditionelle antagelser og verdenssyn op til genovervejelse, fordi måden, vi beskriver verden på, har betydning for, hvordan vi handler i den.«

På den måde er en øget sensibilitet, empati og respekt over for ikkemenneskelige størrelser en streng nødvendighed i en tid, hvor menneskets årelange selvbetitlede forrang i verden er godt i gang med at pille kloden fra hinanden. Og måske er kunsten og litteraturen netop et sted, der er velegnet til at udtrykke den form for sensibilitet.

Idet man træder ind i Botanisk Have fra det hektiske og trafikerede Nørreport og Gothersgade, trækker man automatisk vejret lidt dybere. Lugtene og luften er anderledes, og du bliver rolig af at betragte træerne, blomsterne, græsset og søerne. I *Hallo, roserne* kan det at dufte til en rose betragtes som en form for kommunikation mellem mennesket og planten. Og det er lige netop planterne som sociale og kommunikerende væsener, som er et bærende tema i digtsamlingen.

»Jeg er kommet for at besøge sammen-sunkne hvide centifoliaroser i skumringen.«

Sådan står der et sted i *Hallo, roserne*. Digtsamlingen har ifølge Ahl et blik på roserne som noget levende, man kan besøge; som inviterer én ind. Vi er tilbøjelige til at fikse ting med vores sprog, men ifølge Ahl søger Berssenbrugge i stedet at stille sig åben over for planternes særegne kommunikation, deres duft og farver.

»Hvad er det, der er så smukt ved planter,« spørger jeg Ahl.

»Jeg tror, at det er deres helt vilde sårbarhed.« Hun holder en kort tænkepause.

Fortsættes på næste side

Forfatter Sofie Isager Ahl har oversat digteren Mei-mei Berssenbrugges digtsamling 'Hallo, Roserne', hvor planterne er til stede i egen ret med sit eget liv

»Fordi de ikke har noget sprog. Fordi de ikke har øjne, eller en puls vi umiddelbart kan mærke. De har en så radikalt anden måde at leve på end os, som gør det grænseoverskridende for os at tænke på dem som levende og følede væsener,« fortsætter hun.

Hallo, roserne fremhæver også det fascinerende ved planter helende egenskaber. Både hvordan medicin historisk set har været udvundet af planter. Men også hvordan det kan være helende at komme med blomster til syge. »Det er en helt simpel gestus, som symboliserer alt muligt; de dufter, har farve, og de heler vinterens mørke,« siger hun.

»Det er den her dobbelthed af både helt vild skrøbelighed og helt vild overlevelseskraft ved planterne, som er så smuk.«

Noget andet, der fascinerer Ahl, er den langsomme viden, som planter udfordrer os til.

»For vinbønderne tager det mange år at lære vinmarkerne og livet i dem at kende, ligesom det har taget min mor mange år at opbygge den viden, hun har om sin have; f.eks. om hvor henne i haven hvilke planter har det godt,« fortæller hun.

»Og den viden har jeg bare ikke. Jeg ved ikke, hvor jeg skal stille en plante i min kolonihave, for at den har det godt. Men det ved jeg måske om ti år,« forklarer hun.

For Sofie Isager Ahl er der noget enormt forfriskende ved den langsomhed, planterne udfordrer os til, fordi vores samfund på mange måder går så hurtigt.

Hun uddyber: »Vi søger på google, hvis der er noget, vi vil have svar på. Men der er nogle ting, du ikke kan slå op på google. Du kan ikke slå op, hvor henne i lige præcis din have, du skal plante din hortensia, for at den ikke bliver spist af skvalderkål.«

miha@information.dk

Plantesensibilitet i andre forfatterskaber

Hiroimi Ito

I den japanske forfatter Hiroimi Itos værk *Vildgræs ved Flodlejjet* (2005) spiller planter en afgørende rolle. Planterne, der forvokser og forvikler sig vildt i digtene, har især én ting til fælles: Det er invasive arter. Ukrudtsplanterne gror til tider gennem alt; gennem husets sprækker og sågar gennem kroppens sprækker. Selv om fædre dør på striben, så overlever planterne alt. Også ørkenen. Ligene af de afdøde fædre rådner og fortæres af hvide mider, mens planterne bliver ved med at skyde nye skud som en konstant påmindelse om, at planterne altid vil overleve mennesket.

Vi kan ikke leve uden planterne, men planterne kan sagtens leve uden os. Slår du plantnavnene op, er det som at læse poesi. Planten, der på latin hedder *solidago* altissima, hedder på dansk gyldenris, og på miljøstyrelsens hjemmeside står der, at »gyldenris udskiller kemiske stoffer fra rødderne (allelopatriske stoffer), som undertrykker væksten af andre planter og hindrer andre planter frø i at spire,« og at der i de tætteste bestanddele af gyldenris, som oprindeligt kommer fra Nordamerika, »ikke er plads til danske planter«.

En anden plante, der går igen i *Vildgræs ved Flodlejjet*, hedder på latin sorghum halepense og på dansk vild durra. Den kaldes en af verdens ti værste ukrudtsplanter, men med sin ekstremt hurtige fotosyntese rummer den et stort potentiale som føde. De invasive planter i *Vildgræs ved Flodlejjet* opfører sig som en heks. De er genstridige, upassende og invaderende, og de dukker op selv der, hvor man troede, de var udryddet.

Ursula K. Le Guin

I den amerikanske forfatter Ursula K. Le Guins korte fiktionstekst *Acaciefrøenes Forfatter* (1974) møder vi en gruppe forskere, som er i gang med at afkode en tekst skrevet af myrer. Myrerne har på jorden sirligt arrangeret skallerne fra de frø, de har spist, og det udgør så nogle meddelelser, som de såkaldte therolingvister forsøger at afkode med de blindheder og etnocentriske forforståelser, mennesker nu engang har, når de skal forsøge at forstå et sprog, der ikke tilhører deres egen art.

I *Acaciefrøenes Forfatter* gør Ursula K. Le Guin noget af det, hun er bedst til: Hun giver stemme til dem, der ikke har en. Teksten stiller det ydmyge spørgsmål: Hvad nu hvis? Hvad nu, hvis dyrene har et komplekst kommunikerende sprog, der går ud over den menneskelige forstand? Hvad nu, hvis kongepingvinernes stille kunst er den smukkeste af alle? Hvad nu, hvis planter har et sprog?

Som afslutning på teksten spørger forpersonen for Therolingvistisk Forening: Hvis dyr kommunikerer og derfor har en kunst, så er det måske også muligt, at planter har det: »Vi ved det ikke. Vi kan kun gætte på, at Plantens formodede Kunst er fuldkommen forskellig fra Dyrenes Kunst. Hvad den er, kan vi ikke sige. Vi har endnu ikke opdaget den. Og dog forudsiger jeg med nogen vished, at den eksisterer, og at den, når den bliver fundet, vil vise sig ikke at være, ikke aktiv, men reaktiv: ikke kommunikativ, men receptiv. Den vil være det stik modsatte af den kunst, vi kender og anerkender. Det bliver den første passive kunst, vi kender.«

Inger Christensen

Inger Christensen bruger også det videnskabelige sprog og skriver sig ind i systemerne, som hun udforsker sammen med naturvidenskab og matematiske principper. Og selv om det ikke altid ser sådan ud for det blotte øje, så er Inger Christensens poesi næsten altid underlagt systemer. Også hos Inger Christensen får planter plads i forgrunden.

Det videnskabelige sprog har indimellem den virkning, at det, der umiddelbart ser ud som metaforer, faktisk ikke er det. I Inger Christensens *Brev i April* (1979) står der følgende: »Jeg ser anemonerne. / Jeg forestiller mig ikke / at anemonerne / ser mig, / men alligevel er der, / idet de ilter / skovluften / [...] / noget der siger mig, / at jeg er mere synlig«. At anemonerne ilter luften kunne ligne en metafor på linje med »verden er et hvidt bageri«, som der står et andet sted, men det er ikke en metafor. For anemonerne ilter faktisk luft helt konkret.

Inger Christensen udfordrer også vores traditionelle litteraturvidenskabelige fagsprog, når hun modificerer den klassiske litterære figur besjælingen. Besjæling er, når konkrete størrelser tillægges menneskelige egenskaber. Men hos Inger Christensen besjæles objekter ikke bare med menneskers sjæl, de besjæles også med dyrs eller planterers sjæl: »frygten for digtet / der skræmt / flyver op / ved den mindste / bevægelse«. I *Brev i April* »flyver digtet op«. Digtet tillægges fuglens egenskaber og er på den måde en ikkeantropomorf eller organisk variant af den klassiske besjæling.